

УДК: 37.018

МОДЕРНІЗАЦІЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ**Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна**

Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського

вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук, 39614, Україна. E-mail: royasoktb@mail.ru; bespartochnay@mail.ru

Розглянуто необхідність формування у системі освіти моральних, інтелектуальних, дидактичних принципів і норм її створення, подачі та розповсюдження інформації. Проаналізовано ознаки вступу суспільства в інформаційну еру. Виявлено основні параметри інформаційного суспільства та його сутність. Виявлено взаємозв'язки системи освіти та інформаційного суспільства та спрогнозовано реакції системи освіти на виклики сучасного інформаційного суспільства. Виокремлено основні виклики інформаційного суспільства системі освіти. Визначено сутність інформатизації освіти. Виділено пріоритетні напрями модернізації системи освіти в умовах інформаційного суспільства. Акцентовано увагу на загрозах інформаційного суспільства освіти.

Ключові слова: інформаційне суспільство, система освіти, модернізація.

АКТУАЛЬНІСТЬ РОБОТИ. XXI століття часто називають епохою змін, інновацій, інтелекту, глобалізації, яка вимагає оволодіти ключовими компетентностями в інтелектуальній, громадянській, правовій, комунікаційній, інформаційній сферах, змінює суму знань, необхідних сучасній людині, та способи вивчення нового, докорінно змінює політику у галузях науки й освіти, формує багатофункціональні, понадпредметні, базові компетентності.

Ще у 80–90-х роках минулого століття досить багато країн світу почали розробляти державну політику, кінцевою метою якої має стати побудова інформаційного суспільства. Так 1995 року „Великою Сімкою” у Брюсселі була проведена нарада, присвячена проблемам інформаційного суспільства. На ній була висунута ідея „глобальної інформаційної інфраструктури”, у створенні якої країни „Великої Сімки” повинні відіграти вирішальну роль [6].

Інформаційне суспільство – це суспільство глобальної комунікації, в якому управління під час використання інформаційно-комунікаційних технологій стає відкритим і динамічним, з розвиненим оперативним зворотним зв'язком і зменшеним часом на узгодження та прийняття управлінських рішень.

Можна сказати, що інформаційне суспільство XXI ст. – це суспільство глобальної компетентності, основою якого є інформація та інформаційні технології.

Україна протягом останніх років стабільно утримує середні/нижче середніх позиції у світових рейтингах розвитку інформаційного суспільства. Але серед 55 країн світу, які вже вступили в інформаційну еру України ще не має.

Метою роботи є виявлення взаємозв'язку системи вищої освіти та інформаційного суспільства.

МАТЕРІАЛИ ТА РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ. Сучасний стан суспільного розвитку людства дослідники кваліфікують як перехід від цінностей та пріоритетів індустріального суспільства до інформаційного, основним ресурсом якого є освітній капітал. Якщо в індустріальному суспільстві пріоритетним визначалося виробництво матеріальних благ, то в інформаційному – це продукування інформації [1].

Серед основних параметрів інформаційного суспільства Є.А. Роговський виділяє наступні:

- доступність інформаційних ресурсів, необхідних для професійної діяльності чи в особистих цілях, які кожен член суспільства, група осіб, організація чи заклад можуть використати у будь-який час;
- доступність сучасних інформаційних технологій і засобів зв'язку;
- створення розвинутої інформаційної структури, яка дозволяє постійно оновлювати інформаційні ресурси у кількостях, необхідних для вирішення задач соціального, економічного і науково-технічного розвитку [3].

С. Куцепал вважає, що інформаційне суспільство – це суспільство нового типу, яке формується у результаті нової соціальної революції, стрімкого розвитку та конвергенції інформаційних і комунікаційних технологій; головною умовою благополуччя держави і кожної людини стають знання, отримані завдяки безперешкодному доступу до інформації та вмінню нею користуватись; суспільство, яке сприяє взаємопроникненню культур, а також відкриває кожному співтовариству і кожній людині нові можливості для самоідентифікації [4].

Нинішні світові глобалізаційні процеси відбуваються у час, коли основним ресурсом стає інформація, а фактором, що стимулює чи обмежує розвиток суспільства – знання [5].

ЮНЕСКО підтримує концепцію множини спільноти знань, а не концепцію глобального інформаційного суспільства, тому що інформаційні потоки, які все зростають, самі по собі є недостатньою умовою для того, щоб зрозуміти її сприятливі можливості для розвитку, які дає знання.

У спільнотах знань отримання і розповсюдження освітніх, наукових і культурних відомостей, збереження свого спадку у цифровій формі, якість навчання і освіти повинні розглядатись як найважливіші задачі. Інформаційні і комунікаційні технології слід розглядати і як освітню дисципліну, і як педагогічні інструменти розвитку ефективних освітніх послуг [2].

Суспільство, яке вступає в «інформаційну еру», набуває цілком певних ознак:

- створення глобального інформаційного простору;

- збільшення ролі інформації і знань;
- збільшення питомої ваги інформаційних технологій;
- створення глобального інформаційного середовища;
- подолання інформаційної нерівності, задоволення людських потреб в інформаційних продуктах та послугах.

Директор Центру статистики Фінляндії Х. Дженанел-Сундстом визначає інформаційне суспільство як суспільство, яке ґрунтується на широкому використанні інформаційних мереж і інформаційних технологій, в якому виробляється велика кількість інформації, комунікаційних товарів, послуг, і в якому існує розвинута індустрія виробництва різноманітного інформаційного змісту [6].

На сьогодні вища школа знаходиться в деякому перехідному стані: з об'єктивних причин вона не може, а іноді і не хоче, повністю відмовитися від стандартів і вимог індустріального суспільства, але й не спроможна миттєво відреагувати на виклики інформаційного суспільства.

Освіта, як будь-яка система, звичайно, реагує на зовнішні впливи та зміни внутрішнього стану. При цьому вона має зберігати свою внутрішню структуру, залишатися керованою, а також бути залежною від властивостей її елементів.

Розвиток людини та суспільства у країні сприймаються системою освіти як виклики, які можна поділити на технологічні, інформаційні, соціально-економічні, політичні, культурні та моральні. Вони найчастіше є глобальними, але іноді і несуть локальний характер.

Виклики інформаційного суспільства сучасній освіті з кожним роком все більше впливають на компоненти освітньої системи і, щоб бути стабільною та розвиватися, вона має реагувати на них, має весь час модернізуватися, змінюватися відповідно до потреб та вимог сучасності, успішно розв'язувати проблеми навіть за умов обмеженого фінансування з боку держави.

Аналіз сучасних досліджень дозволив виділити такі пріоритетні напрями модернізації системи освіти в умовах інформаційного суспільства:

1. Забезпечення державних гарантій доступності та відкритості освіти.
2. Досягнення сучасної якості освіти, яка відповідає потребам країни та світовим стандартам, введення загальноєвропейської системи гарантії якості освіти, системи накопичення, реалізація принципів Болонської декларації.
3. Формування ефективних нормативно-правових та організаційно-економічних механізмів використання інформаційних технологій, зокрема дистанційних, в освіті.
4. Підвищення інформаційної культури та професійного рівня педагогічних працівників, посилення їх державної підтримки.
5. Реорганізація системи управління освітою, впровадження інформаційних систем управління в

освітню сферу.

Інформатизація освіти передбачає створення і використання інформаційних технологій для підвищення ефективності видів діяльності, що здійснюються в системі освіти, а також створення єдиного інформаційного освітнього простору – платформи інтеграції і демократизації освіти.

Вона пов'язана не тільки із забезпеченням навчальних закладів засобами комп'ютерної техніки та її підключенням до мережі Інтернет. Її слід розглядати як цілеспрямований процес зміни змісту, методів і організаційних форм навчання, впровадження моделей відкритої освіти з необмеженим доступом усіх учасників навчально-виховного процесу до навчальних матеріалів.

Зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій у світі, кожна держава повинна також захистити своїх громадян від загроз, негативних впливів, що на жаль несе інформаційне суспільство.

До загроз, що несе інформаційне суспільство освіти, в першу чергу, можна віднести появу у молодих людей Інтернет-залежності та дегуманізацію освіти.

Брак взаємозв'язку, спілкування між людьми, спричинений комп'ютеризацією та електронними засобами зв'язку вносять елементи дегуманізації, підміни живої комунікації штучним, віртуальним діалогом, а також породжують і провокують соціальну нерівність.

У другій половині ХХ століття стався якісний зсув у обсягах і формах подачі інформації, яка доноситься до людини: урізноманітнилися способи постачання інформацією, полегшився доступ до альтернативних інформаційних джерел.

Збільшення кількості інформації, яку повинна сприйняти людина, потребує вироблення у неї навичок та стимулів самостійного оволодіння новими знаннями, навчитися навчатися, виробити потребу в навчанні впродовж життя.

Поряд з цим, швидкий і інтенсивний розвиток Інтернету породив ряд парадоксів, основний з яких такий: експонентний ріст обсягів інформації у мережі Інтернет приводить одночасно і до ускладнення пошуку дійсно необхідної інформації, і все більшій актуальності цього процесу. Іншими словами, даних усе більше, а знайти їх все складніше.

Процес глобалізації також спричинив низку модернізаційних зрушень і у системі вищої освіти, зокрема, характерним явищем сьогодення стали: зміна сучасної філософсько-освітньої парадигми, в основу якої покладена ідея гуманізації і гуманітаризації вищої освіти та пріоритетності якості освіти; ступеневість освіти та продовження її тривалості («освіта протягом життя»); активізація міжнародного обміну студентами і викладачами та їх академічної і трудової мобільності; розвиток дистанційної освіти (діяльність «електронних університетів», що забезпечують освіту «без кордонів»); активне впровадження у навчальний процес інформаційно-комунікаційних технологій, новацій в управлінні

вищою освітою, зміцнення децентралізованої управлінської моделі тощо.

До негативних впливів глобалізаційних викликів інформаційного суспільства сучасній освіті можна віднести те, що ці процеси приводять до значних ризиків втрати освітніми системами власної ідентичності, національних традицій та стандартів.

Запобігти негативним впливам глобалізації можна лише завдяки виваженій модернізаційній стратегії відповідно до національних потреб.

До реакцій сучасної освіти на соціально-економічні виклики можна віднести реалізацію компетентнісного підходу в освіті, що передбачає формування “компетентного фахівця”, конкурентоспроможного на ринку праці.

Конкурентоспроможність фахівця на ринку праці можуть забезпечити лише висока якість здобутої освіти, постійне самовдосконалення людини й навчання протягом усього життя, вміння змінюватися та пристосовуватися до нових потреб ринку праці, активно діяти, швидко приймати рішення.

Реакцією сучасної освіти на полікультурні виклики є створення полікультурного освітнього середовища, усунення міжкультурних бар'єрів, сприяння доброзичливим відносинам між людьми різного віку, мови, культури, етносу, релігії, а також боротьби проти расизму, дискримінації та всіх форм нетолерантності та насильства.

Негативними чинниками цих процесів є недостатня увага політичних еліт до проблематики полікультурності й меншин, очевидна недооцінка потенціалу культурного розмаїття нашого суспільства. Нарешті, слабка готовність до полікультурних змін системи освіти. Удосконалення вимагають і нормативна база, інфраструктура, і підготовка викладацьких кадрів, але особливо – підручники та навчальні програми.

Ідея інформаційного суспільства та глобалізації неминуче містить у собі ідеологічний компонент. У зв'язку з цим особливою гостротою набуває питання про вибір морально-етичного напрямку подальшого розвитку України.

Наприклад, ХХ століття позначилося найбільшим стрибком у розвитку технології, засобів інформації та зв'язку. У той же час у минулому столітті у кровопролитних війнах загинуло більше людей, аніж за всю попередню історію людства.

Сучасному суспільству притаманне цілеспрямоване формування не лише поглядів, а й механізмів саморегуляції особистості за допомогою інформаційних технологій.

Інформаційний потік, що звалився на сучасну людину, виглядає хаотичним лише частково, на перший погляд. В цілому ж це інформаційні потоки спрямовуються на індивідуальну й масову свідомість. Інформація перетворюється на досить ефективну зброю, яка знищує не людей, а, перш за все, соціокультурні та моральні механізми регуляції людини й суспільства.

Управління індивідуальною та масовою свідомістю, а також контроль за діями людини в інформаційному суспільстві спрощується за рахунок розвитку інформаційних технологій, “оцифрування” величезних обсягів інформації, створення інформаційних банків даних.

ВИСНОВКИ. Всезагальний характер інформатизації сучасного суспільства виявляє нові завдання і породжує нові тенденції у розвитку сучасної педагогічної науки. Система освіти зобов'язана враховувати виклики інформаційного суспільства і своєчасно та адекватно реагувати на них, чому сприятиме заміна традиційної площини проблематики дослідження освітнього процесу проблематикою інформаційної діяльності при його здійсненні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ганаба С.О. Перспективи розвитку освіти в інформаційному суспільстві // Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. – Запоріжжя, 2011. – Вип. 45. – С. 78–85.
2. Гутман С. Образование в информационном обществе / Перевод под ред. Л.В. Петровой. – СПб.: Изд-во «Российская национальная библиотека», 2004. – 94 с.
3. Роговський Е.А. США: информационное общество (Экономика и политика). – М.: Международные отношения, 2008. – 24 с.
4. Куцепал С.В. Освіта в інформаційному суспільстві: діалектика традицій та інновацій // Філософія і політологія у контексті сучасної культури. – Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 2011. – Вип. 2. – С. 233–238.
5. Сохраняева Т.В. Гуманистические ориентиры развития системы образования // Вестник Московского университета. Сер. 7: Философия. – М., 2002. – Вип. 9. – № 5. – С. 93–105.
6. Мониторинг информационного общества и общества знаний: статистические данные, издание ЮНЕСКО для Всемирного саммита по информационному обществу. – СПб., 2004. – 126 с.

MODERNIZATION OF EDUCATION IN INFORMATION SOCIETY

T. Poyasok, O. Bespartochna

Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskyi National University

vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk, 39614, Ukraine. E-mail: poyasoktb@mail.ru; bespartochnay@mail.ru.

The necessity of formation of moral, intellectual, didactic principles and norms of its creation, filing and distribution of information in education system is reviewed. Signs of society accession into information era were analyzed. Basic parameters of the information society and its essence are shown. Relationships of education system and information society and predictable response of education system for challenges of modern information society are revealed. The

essence of information of education is determined. Priority areas of modernization of education in the information society were highlighted. Attention is focused on threats of the information society to education.

Key words: information society, education system, modernization.

REFERENCES

1. Hanaba, S.O. (2011), "Prospects of Education in the Information Society", *Humanitarnyy visnyk Zaporiz'koyi derzhavnoyi inzhenernoyi akademiyi, Zaporizhzhya*, no. 45, pp. 78–85. (in Ukrainian)

2. Gutman, S. (2004), "Education in the Information Society", Translated by Petrova, L.V., Izdvo «Rossiyskaya natsionalnaya biblioteka», St. Petersburg. (in Russian)

3. Rogovskiy, E.A. (2008), "USA: Information Society (Economics and Politics)", *Mezhdunarodnyie otnosheniya*, Moscow. (in Russian)

4. Kutsepal, S.V. (2011), "Education in the information society: the dialectic of tradition and

innovation", *Filosofiya i politolohiya u konteksti suchasnoyi kultury*, Vydavnytstvo Dnipropetrovskoho universytetu, Dnipropetrovsk, no. 2, pp. 233–238. (in Ukrainian)

5. Sohranyaeva, T.V. (2002), "Humanistic orientation of the education system", *Vestnik Moskovskogo universiteta, Ser. 7: Filosofiya*, Moscow, Vol. 9, no. 5, pp. 93–105. (in Russian)

6. (2004), "Monitoring the Information and Knowledge Societies: statistics edition of UNESCO's World Summit on the Information Society", St. Petersburg. (in Russian)

Поясок Тамара Борисівна,

д. пед. н., професор,
академік Української академії
акмеологічних наук,
декан факультету права, гуманітарних і
соціальних наук,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук,
39600, Україна
Тел.: +38(067) 269-78-96.
E-mail: poyasoktb@mail.ru

Poyasok Tamara Borysivna,

D.Sc. (Ed.), Professor,
Academician of Ukrainian Academy
of Acmeology,
Dean of Faculty of Law, Humanity and
Social sciences,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy
National University,
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk,
39600, Ukraine
Tel.: +38(067) 269-78-96.
E-mail: poyasoktb@mail.ru

Беспарточна Олена Іванівна,

к. пед. н., доцент,
доцент кафедри психології, педагогіки та
філософії,
Кременчуцький національний університет
імені Михайла Остроградського,
вул. Першотравнева, 20, м. Кременчук,
39600, Україна
Тел.: +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru

Bespartochna Olena Ivanivna,

Cand.Sc. (Ed.), Associate Professor,
Associate Professor of Pedagogy and
Philosophy Department,
Kremenchuk Mykhailo Ostrohradskiy
National University,
vul. Pershotravneva, 20, Kremenchuk,
39600, Ukraine
Tel.: +38(067) 798-05-39.
E-mail: bespartochnay@mail.ru